

POJEM SVETLOBE V SLOVENSKIH, NEMSKIH IN MADŽARSKIH FRAZEMIH

MELANIJA LARISA FABČIČ IN ELIZABETA BERNJAK

Povzetek

Konceptualizacija in razumevanje sveta okrog nas sta tesno povezani z našimi vsakdanjimi izkušnjami, v prvi vrsti s svetlobo, saj je vid naše dominantno čutilo zaznavanja, svetloba pa predstavlja temelj vseh naših vizualnih izkušenj.

V prispevku obravnavamo slovenske, nemške in madžarske frazeme iz semantičnega polja SVETLOBA z metodami kontrastivne in konceptualne analize, da bi ugotovili, na kakšen način jeziki izbranih kultur strukturirajo pojem SVETLOBE. Frazeme pojmuje kot konvencionalizirane izraze, ki v danem jeziku skladiščijo in predajajo najrazličnejša akumulirana vedenja o določenih pojavih sveta. V našem primeru je tak izpostavljen pojav svetloba. Rezultati analize kažejo, da je pojem SVETLOBE v vseh treh jezikih zelo produktiven pri oblikovanju pojmovnih metafor in strukturira take ciljne domene, ki so v pretežni meri povezane z védenjem, znanjem, vrednotenjem, zaznavanjem ter s pojmom dober in slab, kombinacija pojmov SVETLOBE in TEME (največkrat samo inferenčno razumljena) pa je v mnogih primerih pomemben dejavnik v interpretiranju nameravanega pomena. Čeprav je velik del metafor, povezanih s pojmom svetlobe, prisoten v vseh treh jezikih, pa vendarle obstajajo med njimi tudi razlike, ki jih poskušamo razkriti v prispevku.

Ključne besede: metafora, frazem, konceptualizacija, svetloba, luč, tema

NASLOV AVTORIC: dr. Melanija Larisa Fabčič, Filozofska fakulteta UM, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, melanija.fabcic@um.si

dr. Elizabeta Bernjak, Kidričeva ulica 9, 9220 Lendava, ebernjak@gmail.com

CONCEPT OF LIGHT IN SLOVENE, GERMAN AND HUNGARIAN PHRASEMES

MELANIJA LARISA FABČIČ IN ELIZABETA BERNJAK

Abstract

The conceptualization and understanding of the world that surrounds us are tightly linked to our everyday experiences, especially to our experience with light, since vision is our dominant sense and light represents the foundation of all our visual experience.

The paper discusses Slovene, German and Hungarian phrasemes from the semantic field of LIGHT and analyzes them with the methods of contrastive and conceptual analysis in order to establish how these languages structure the concept of LIGHT. We define phrasemes as conventional expressions that store and transmit various accumulated knowledge about certain phenomena of the world, in this case: light. The results indicate that the concept of LIGHT is very productive in forming conceptual metaphors in all three languages and that it structures target domains that are mainly connected to knowledge, valuation, perception and the concepts of good and bad; the duality of LIGHT and DARK (usually in inferred form) is also used for interpreting the intended meaning.

Even though the majority of metaphors that are connected with the concept of light appear in all three languages, there are also some differences that we try to reveal in the paper.

Keywords: metaphor, phraseme, conceptualization, light, dark

CORRESPONDENCE ADDRESS: dr. Melanija Larisa Fabčič, Filozofska fakulteta UM, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, melanija.fabcic@um.si

dr. Elizabeta Bernjak, Kidričeva ulica 9, 9220 Lendava, ebernjak@gmail.com

1. Pomenske razsežnosti pojma svetloba

Svetloba je od nekdaj imela velik in globok pomen za človeka, saj predstavlja enega najpomembnejših elementov življenja, naj gre za njeno fizično ali notranjo, duhovno obliko. Ob svetlobi sonca, sveče ali drugih virov svetlobe smo se od nekdaj rojevali in odhajali s tega sveta, svetloba nas spremlja ves čas našega bivanja tu in svetloba nas v ezoteričnem smislu sprejme, ko zapustimo ta svet. Beseda svetloba ima isti koren kot beseda svetost, pa tudi svet, saj je svetloba tista, ki ustvari in razkrije svet, omogoča, da so predmeti vidni. Čeprav je prisotna vse okoli nas (ali pa prav zaradi tega), se vse prepogosto premalo zavedamo njenega pomena. Človek je v prvi vrsti vizualno bitje, ki svet okrog sebe zaznava in razumeva s pomočjo svojega dominantnega čuta za svetlobo, z vidom. Svetloba je predpogoj za ta čut, saj mu zagotavlja eksistencialno varnost, nasprotni pojav, tema, ki pomeni odsotnost svetlobe, pa ga pušča v stanju ranljivosti in negotovosti. Svetloba in tema sta torej tesno povezani s človekovo naravo, saj je njegovo vsakdanje življenje že tisočletja odvisno od menjavanja svetlobe-dneva in teme- noči. Zato ima pojem SVETLOBE (LICHT, FÉNY) pomembno vlogo tudi pri strukturiranju našega mišljenja in rabe jezika. Sinonim za svetlobo v slovenščini je pogosto LUČ (v nemščini HELBIGKEIT, včasih tudi KERZE, v madžarščini VILÁGOSSÁG, GYERTYA), ki ekspresivno pomeni tudi bistrega, pametnega človeka, vzneseno pa predstavlja pozitivne vrednote, npr. *luč razuma*.³ Vid je čut za zaznavanje svetlobe in njeno interpretacijo (»gledanje«). Čutilo za vid je oko. Pri tem ločimo fizično zaznavanje svetlobe ter interpretacijo zaznane svetlobe, ki se dogaja v možganih. Po nekaterih informacijah naj bi človek preko vida dobil 80 % vseh informacij iz okolja.⁴ Tema je odsotnost svetlobe, metaforično izraža duševno stanje nerazsodnosti in obupa, stanje, ko se preprečuje svoboda, napredek, kritično mišljenje (prim. SSKJ 891).

V prispevku analiziramo metaforično motivirane frazeme v slovenskem, nemškem in madžarskem jeziku, ki so konceptualizirani s pomočjo pojma SVETLOBA. V analizi smo poskušali pojasniti, kako ta pojem v izbranih kulturah strukturira jezik in mišljenje. V članku želimo poudariti tudi pomen poznavanja frazeologije različnih jezikov za razvijanje medkulturne sporazumevalne zmožnosti. Za uspešno medkulturno sporazumevanje je ključno poznavanje podobnosti in razlik, ki se kažejo med kulturami. Leksikalni fond nekega jezika (katerega del je tudi frazeologija) namreč kaže na to, kako jezikovna skupnost doživlja svet, kakšne so njene izkušnje v teku zgodovine, zato lahko pritrdimo trditvi, da je frazeologija z drugimi besedami jezik kulture (prim. Telija 1998, 75).

2. Teoretski okvir

2.1 Frazemi

Frazemi imajo različne značilnosti, po katerih jih je mogoče razlikovati od nefrazeoloških besednih zvez, njihovo klasificiranje pa je odvisno tudi od tega, katerim značilnostim dajejo

³ <https://fran.si/iskanje>

⁴ <https://sl.wikipedia.org/wiki/Vid>

različni jezikoslovci prednost pri njihovem definiranju.⁵ V prispevku pojmujeemo frazem kot ekspresivni večbesedni izraz, ki ima nespremenljivo ali le omejeno spremenljivo sestavo in katerega pomen ni ali je le delno izpeljiv iz njegovih sestavin (prim. Keber 2011, 9). Frazeološka jezikovna sredstva imajo razkrito izrazno podobo (besednozvezno) in sekundarno znakovnost (sestavljajo jih besede, tj. že pomenonosni znaki), hkrati pa predpostavljamo, da se najpogosteje konvencionalizirajo ravno tisti figurativni izrazi, ki reproducirajo za dano skupnost značilno mentaliteto (prim. Kržišnik 2005, 70). Naša analiza frazemov v zvezi s svetlobo temelji na kognitivnem in kontrastivnem pristopu, s sopostavljanjem frazemov skušamo odkriti tako podobnosti kot razlike med njimi. Z vidika kognitivne analize je pomembno upoštevati tudi t. i. slikovno komponento pomena (prim. Dobrovol'skij in Piirainen 2009, 13). Vsebinsko dimenzijo frazemov namreč sestavljata figurativni (leksikaliziran) pomen ter mentalna podoba, ki jo priključuje leksikalizirana struktura (ta je hkrati izhodišče semantične razlage); figurativna komponenta pa je specialna konceptualna struktura, ki povezuje leksikalno strukturo z leksikaliziranim pomenom. Figurativni pomen idiomatičnih frazemov motivira, kot pravi Gibbs (2014, 74), človekovo metaforično védenje o pojmovnih domenah posameznih frazemov. Metaforične preslikave med domenami idiomatičnih frazemov so pogosto konvencionalizirane, avtomatizirane, torej so v določeni meri podzavestni del naše kognicije. Konvencionalni frazeološki izrazi so nastali s pomočjo kognitivnih mehanizmov, kot so metafore, metonimije in drugi načini upodabljanja, zato gre tudi pri teh jezikovnih enotah za povezavo dobeseidnega pomena s prenesenim.

2.2 Pojmovna metafora

Kognitivno jezikoslovje poskuša razložiti, na kakšen način zrcali jezik človeško kognicijo, pri tem povezavo med jezikom in kognicijo simbolizira metafora (Grady 2007, 88). Metafora namreč ni samo jezikovni pojav, naše mišljenje je v temelju metaforične narave, se pravi, da temelji na pojmovnih metaforah (Kövecses-Benczes 2010, 84). Pojmovno metaforo je mogoče razumeti tudi kot razumevanje enega pojma s pomočjo drugega pojma, pri čemer izhodiščno domeno preslikamo na ciljno domeno (Lakoff 1993, 206-207). Ciljna domena je abstraktnější pojem, ki ga razumemo prek bolj konkretnega, fizično zaznavnega pojma, med obema pojmomoma pa mora obstajati neka skupna podobnost (Kövecses-Benczes 2010, 81). Metaforični izrazi, kot npr. *zaiti na slabo pot*, *priti daleč v življenju*, *stati na razpotju* se sicer nanašajo na življenje, a so v njih vendarle očitni elementi potovanja, torej v teh metaforah obstajajo določene podobnosti med pojmom ŽIVLJENJE (ciljna domena) in

⁵ Dobrovol'skij in Piirainen (2009, 11) uporabljata termin frazem (Phraseologismus) za vse stalne besedne zveze. Palm (1995, 1) smatra frazeme za stalne besedne zveze, ki lahko prevzemajo funkcije in pomene posameznih besed (leksemov) v stavku in sistemu. Po Burgerju (2003, 1) je mogoče iz ene ali več besed sestavljene izraze pojmovati kot frazeme samo tedaj, če te besede predstavljajo tako lingvistično enoto, ki je ni mogoče razložiti na podlagi sintaktičnih in semantičnih pravil med posameznimi besedami in če to besedno skupino dana jezikovna skupnost uporablja podobno kot leksem. Fleischer (1982, 72) uporablja za frazeme termin frazeoleksem (Phraseolexem) in jih definira kot popolnoma ali delno idiomatične, stabilne in leksikalizirane besedne zveze, ki vsebujejo vsaj eno avtosemantično besedo in niso stavek.

pojmom POTOVANJE (izhodiščna domena) – v tem primeru gre za pojmovno metaforo ŽIVLJENJE JE POTOVANJE (prim. Lakoff in Johnson 1980).

Metafore se razlikujejo po tem, kakšno kognitivno funkcijo opravljajo, se pravi, na kakšen način konceptualizirajo svet. Lakoff in Johnson (1980, 3-32) razlikujeta tri skupine metafor. Pri strukturnih metaforah neki pojem razumemo s pomočjo kakega drugega pojma, npr. ŽIVLJENJE JE POTOVANJE; orientacijske metafore temeljijo na človekovi prostorski orientaciji, npr. DOBRO JE GOR, SLABO JE DOL; ontološke metafore pripisujejo abstraktnim stvarim (npr. dejanjem, čustvom, mislim) določen ontološki status, se pravi, da jih prezentirajo kot nekaj konkretnega (kot entiteto, snov, zabojujnik ali osebo, npr. UM JE STROJ ipd.).

3. Analiza

Predmet sistematične analize predstavlja nabor frazemov iz različnih enojezičnih in dvojezičnih frazeoloških ter besedilnih zbirk, ki po svoji semantiki temeljijo na pojmu SVETLOBA.⁶ Z analizo želimo ugotoviti, v kakšni obliki se v izbranih frazemih manifestira pojem SVETLOBA/das LICHT/FÉNY, in na podlagi katerih pojmovnih metafor se ti frazemi konceptualizirajo. Pri tem nas zanima dvoje: (a) kako je pojem SVETLOBE kot izhodiščna domena udeležen v oblikovanju strukturnih metafor in (b) ali obstajajo medjezikovne podobnosti in razlike v konceptualizaciji tega pojma. Analiza je pokazala, da obstajata dva glavna metaforična para, ki v večini analiziranih frazemov predstavljata semantično podstat: ZNANJE/VÉDENJE JE SVETLOBA⁷; NEZNANJE/NEVEDNOST JE TEMA ter DOBRA SVETLOBA/SLABA SVETLOBA. Na podlagi nabora frazemov postuliramo še

⁶ KEBER, Janez (2011): *Slovar slovenskih frazemov*; PAVLICA, Josip (1960): *Frazeološki slovar v petih jeziki*; SSKJ – *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2014); besedilne zbirke FIDA – *Korpus slovenskega jezika*. URL: <http://www.fida.net>; FIDAPLUS – *Korpus slovenskega jezika* URL: <http://www.fidaplus.net>; GIGAFIDA – *Korpus slovenskega jezika* URL: <http://www.gigafida.net>.

SCHEEMANN, Hans (1992): *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten*, Stuttgart.

DUDEN 11 – Redewendungen und Sprichwörtliche Redensarten. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Hrsg. Und. Bearb. Von B. Alsleben und W. Scholze-Stubenrecht. Mannheim: Dudenverlag (2002).

BÁRDOSI, Vilmos (2004): *Magyar szótár. Szólások, helyzetmondatok, közmondások értelmező és fogalomköri szótára*. Budapest. FORGÁCS, Tamás (2004): *Magyar szólások és közmondások szótára. Mai nyelvünk állandósult szókapcsolatai példákkal szemlélve*. Budapest. O. NAGY, Gábor (1985): *Magyar szólások és közmondások*. Budapest.

HESSKY Regina, *Deutsch-ungarische phraseologische Sammlung*. Tankönyvkiadó, Budapest 1982.

JENKO, Elizabeta (1996): *Sich auf die Socken machen / Vzeti pod noge*. Deutsch-slowenisches Wörterbuch der Redewendungen mit einer kontrastiven Studie, Klagenfurt.

⁷ Slovar slovenskega knjižnega jezika znanje določa kot celoto podatkov, ki si jih kdo vtisne v zavest z učenjem, študijem in kot celoto znanih, ugotovljenih podatkov o stvarnosti. Vednost/vedenje iz glagola vedeti = imeti kaj na zavesti a) na osnovi zaznav, obveščeniosti; b) na osnovi učenja; c) na osnovi spominjanja; č) na osnovi sklepa, odločitve; d) glede na posledice, vednost = dejstvo, da kdo kaj ve. V nemščini se v obeh pomenih uporablja izraz das Wissen, v madžarščini tudás, v prispevku uporabljamo slovenski izraz vedenje/vednost.

podkategorijo ŽIVLJENJE JE SVETLOBA (SMRT JE TEMA) ter strukturni metaforični par DOVOLJENJE JE ZELENA LUČ/PREPOVED JE RDEČA LUČ.

3.1 Védenje je svetloba

Pojmovna metafora VÉDENJE JE SVETLOBA se pojavlja v številnih aspektih zahodne kulture, ponazarja pa jo tudi evropska ideološka smer in svetovni nazor - razsvetljenstvo/ Aufklärung/felvilágosodás, ki predstavlja metaforično razsvetljenje s pomočjo racionalnosti in znanosti v nasprotju z iracionalizmom, praznoverjem in neznanjem. Metafora VÉDENJE JE SVETLOBA je zelo kompleksna: povezanost pojmov SVETLOBA in VÉDENJE ima namreč izkušensko podlago, ki se kaže v tem, da jo je mogoče izpeljati iz strukturne metafore VÉDETI JE VIDETI (prim. Lakoff in Johnson 1980, 48). Človek je v prvi vrsti vizualno bitje, številni pojavi postanejo zanj razumljivi samo po vizualni poti. Zato se pojem védenja/znanja v veliki meri strukturira preko pojma VID, na podlagi strukturne metafore VÉDETI JE VIDETI/VÉDENJE JE VID. Ta metafora je metonimično motivirana (DEL NAMESTO CELOTE), metonimične zveze med elementi, ki tvorijo izhodiščne in ciljne domene, pa so nepogrešljive za razumevanje strukturne metafore VÉDENJE JE SVETLOBA, kakor tudi za to, zakaj v tem primeru ne govorimo o pojmovni metonimiji SVETLOBA NAMESTO VÉDENJA (prim. Kövecses 2013, 86). Osnova teh metafor je po Dirvenu (2003, 84) metonimična veriga (metonymic chain): SVETLOBA NAMESTO VIDENJA in VIDETI NAMESTO RAZUMETI. V tem smislu predstavljajo pojmi RAZUMETI, VIDETI in SVETLOBA del pojmovnega okvira VEDETI, pojem SVETLOBE pa zagotavlja dostop do celotnega okvira, torej je na tej točki mogoče govoriti o metonimiji. Tudi konceptualizacija nefizičnega védenja, za katerega ni potrebno fizično opazovanje, se dogaja podobno kot konceptualizacija stvari, ki jih vizualno zaznavamo.

Strukturna metafora VÉDENJE JE SVETLOBA je v vseh treh jezikih najbolj produktivna in se tudi na podoben način manifestira v frazemih, čeprav so opazne med njimi tudi bistvene razlike. Ker so ti frazemi povezani z védenjem, in ker se v našem kulturnem modelu védenje ali znanje nahaja v glavi, konceptualiziramo SVETLOBO kot SNOV, ki se nahaja v glavi, glavo pa temu ustrezno konceptualiziramo kot ZABOJNIK. 'Glava' vsebuje elemente, ki so med seboj metonimično povezani (glava, možgani, mišljenje ipd.), kar ponazarjajo tudi naslednji frazemi s pomenom 'kdo kaj razume', in sicer v podobi svetlobe, ki se pojavi v glavi:

- (1) *komu se posveti kaj* (v glavi) 'doume, razume'
- (2) *jmdm. geht ein Licht auf* (= komu se zablise svetloba (luč))
- (3) *fény/világosság gyűl ki az agyában/fejében* (= svetloba se prižge v čigavih možganih/glavi)

V slovenskem zgledu (1) ni samostalniške sestavine s pomenom svetloba, ampak glagol posvetiti se v pomenu dojeti, spoznati, ki je etimološko in konceptualno povezan s svetlobo. V nemškem in madžarskem zgledu (2, 3) se leksem Licht ('svetloba') oziroma fény/világosság ne razume samo kot svetloba, ampak tudi kot luč, se pravi kot svetlobni vir. V takem razumevanju se ideja, informacija konceptualizira kot luč, ki osvetli notranjost glave (zabojnik, v katerem se luč nahaja).

Naslednji frazemi se razlikujejo od zgoraj navedenih po tem, da dana oseba neko stvar razume s pomočjo koga drugega, tj. v konceptualnem smislu neka druga oseba (oziroma razlaga, informacija neke druge osebe) nastopa kot vir svetlobe, ki ji razsvetli glavo:

(4) *razsvetliti koga z lučjo razuma* 'pojasniti komu kaj'

(5) *jmdm. ein Licht aufstecken* (= nataktni komu svetlobo (svečo) 'pojasniti komu kaj')

(6) *világosságot gyújt valakinek az agyában/a fejében* (= prižgati luč v čigavih možganih/ glavi)

V slovenskem frazemu (4) je vir svetlobe luč, toda za razliko od nemškega in madžarskega zgleda, ni konkretni predmet, ampak abstraktna entiteta - razum (»sposobnost vključevati, sprejemati v zavest in ugotavljati vzročne, logične povezave« (prim. SSKJ 2014, 408)). V nemškem zgledu (5) se vir svetlobe (informacija) pojavlja v obliki sveče, ki jo postavijo na glavo (oziroma v glavo), kot da bi bila lestenec, prav tako se vir svetlobe v madžarskem frazemu (6) razume kot konkretni predmet, sveča, na kar lahko sklepamo iz glagola *gyújt* 'prižgati'.

V analiziranih frazemih ima poleg svetlobe pomembno vlogo tudi tema, čeprav se na leksikalni ravni ne pojavlja v eksplicitni obliki. Strukturna metafora NEVEDNOST JE TEMA je inferenčno⁸ prisotna v procesu razumevanja: da bi koga naredili pametnejšega, moramo smiselno predpostavljati njegovo domnevno stanje, v katerem je v zvezi s čim neveden. Scenarij razumevanja bi lahko bil sledeč: prvi korak je tema (nevednost), drugi korak je pojav vira svetlobe (dejanja ali informacije), tretji korak je pojav svetlobe (védenje). Na taki ontologiji temeljijo frazemi v obravnavanih jezikih, ki se konceptualizirajo na podlagi strukturne metafore VÉDENJE JE SVETLOBA. V slovenskem (7) in nemškem (8) frazemu se védenje razume kot SNOV, ki jo umestimo v neki ZABOJNIK, a ta ni človeška glava, temveč neka misel ali situacija. Pomen teh frazemov je mogoče opisati takole: 'kdo kaj komu razloži oziroma naredi razumljivo, kar je bilo do tistega trenutka zanj neznano ali skrito':

(7) *prinesti luč v temo*

(8) *Licht ins Dunkel bringen* (= prinesti luč v temo).

V obeh frazemih se ta neznan stvar realizira tudi na leksikalni ravni kot tema. V teh primerih misel ali situacija prevzame vlogo ZABOJNIKA, v katerega vnesemo svetlobo v obliki SNOVI. Zabojniki je izvorno (inferenčno) temen, oseba ne razume ali ne pozna dane misli ali situacije, toda takoj, ko vanj umestimo svetlobo, postane transparentna in razumljiva. Védenje se torej ne konceptualizira izključno kot nekaj, kar se nahaja v človeški glavi, ampak tudi kot nekaj, kar je mogoče najti tudi v takih stvareh (kot so fizični predmeti, abstraktne misli in ali kaj drugega), o katerih imamo neko védenje.

Podobno preslikavo védenja ugotavljamo tudi v sledečih frazemih (s pomenom 'pojasniti, izvedeti'), s to razliko, da se svetloba ne umesti v notranjost predmeta, ampak se preslika na njegovo površino:

⁸ Schwarz-Friesel (2007, 33) definira inferenco kot kognitivni proces, ki temelji na naši vednosti o svetu, ki premošča diskontinuitete v nekem besedilu, in ki jo uporabljamo v takih primerih, ko se soočamo s pomanjkljivo informacijo ali navideznimi absurdnostmi.

- (9) *spraviti kaj na svetlo/na dan*; priti kaj na svetlo/na dan
 (10) *etw. ans Tageslicht fördern* (= spraviti kaj na dnevno svetlobo)
 (11) *fényt derít valamire; fény derül valamire* (= osvetliti kaj).

Vršilec se v teh frazemih konceptualizira kot vir svetlobe, ki po verbalni poti naredi kaj za koga razumljivo ali znano. Razumevanje konceptualizacije verbalnega dejanja kot svetlobe je v tem primeru povezano z dejstvom, da se besede uporabljajo za predajanje informacij, so torej zabojniki z nekim védenjem v sebi, ki se po verbalnem kanalu posreduje od govorca do sprejemnika. V teh frazemih je v procesu konceptualizacije udeležena t. i. prenosniška metafora (*conduit metaphor*)⁹, na podlagi katere je mogoče v določenih frazemih postulirati tudi podrejeno metaforo: RAZLAGANJE JE SEVANJE SVETLOBE. Védenje kot vir svetlobe se pojavlja tudi v slovenskem in nemškem frazemu (12, 13), ki ubesedujeta zakrivanje nadarjenosti zaradi skromnosti s pomočjo podobe, v kateri oseba z nečim zakrije svojo svetlobo, da ta ne bi bila vidna za druge (ta frazem ima tudi negativno varianto):

- (12) *(ne) postaviti svojo luč pod mernik* ('ne skrivati dobrih idej, lastnosti pred javnostjo')
 (13) *sein Licht (nicht) unter den Scheffel stellen*.

V nekaterih frazemih pa se, nasprotno, izpostavlja tudi védenje/znanje/nadarjenost oziroma se čigavo znanje dokazuje pred drugimi:

- (14) *veljati za luč med drugimi* ('bister, pameten')
 (15) *sein Licht leuchten lassen* (= pustiti svojo luč svetiti)
 (16) *csillogtatja a tudását* (= blesteti s svojim znanjem).

V slovenskem frazemu je vir vednosti *luč*, v madžarskem frazemu (16) pa znanja/vednosti na leksikalni ravni ne reprezentira svetloba (*fény*), toda prevzame njene značilnosti, kar prihaja do izraza v glagolu *csillog* (svetiti se, lesketati). V nemškem zgledu (15) vršilec ne prikriva vira svetlobe, ampak ga naredi vidnega za vsakogar.

V slovenskem (17) in nemškem zgledu (18) oseba ne razpolaga z zadovoljivo količino znanja/védenja, se pravi, da je neumen; nivo znanja je pri tem paralelen z velikostjo svetlobe:

- (17) *ne biti o kaka posebna luč*
 (18) *kein großes Licht sein* (= ni velika luč).

Pomen se v frazemih pogosto konceptualizira tudi na podlagi primere:

- (19) *jasno kot beli dan*
 (20) *jasno kot enkrat ena*
 (21) *klar wie die Sonne; es liegt am Tage*
 (22) *világos, mint a nap*;

⁹ Reddy (1993, 164) prenosniško metaforo definira s tremi konceptualnimi predstavami: 1) misli in pomeni so predmeti, 2) besede so zabojniki, v katere spravimo vsebine (misli ali pomene) in 3) komuniciranje je pošiljanje.

(23) *világos, mint az egyszeregy;*

(24) *világos, mint a vakablak.*

Nemški frazem (21) in madžarski frazem (22) kažeta jasno povezavo med razumljivostjo in človekovim primarnim virom svetlobe, s soncem. V slovenščini (19) se namesto sonca pojavlja *beli dan*, ki je prav tako povezan z lastnostmi sonca, s svetlobo. Madžarski frazem (24) je ironično obarvan: dejstvo, da je kaj nerazumljivo, se primerja z oknu podobno, zazidano nišo (slepo okno), skozi katero ne prihaja v hišo svetloba. Frazema (20, 23) sta zanimiva tudi zato, ker dvakrat uporabita strukturno metaforo VÉDETI JE VIDETI; *enkrat ena* (v madžarščini poštevanka) je izrecno enostavna, zlahka dojemljiva stvar, ki metaforično prevzame karakteristike svetlobnega vira.

3.1.1 Izražanje mnenja je sevanje svetlobe

Podkategorija strukturne metafore VÉDENJE JE SVETLOBA je metafora IZRAŽANJE MNENJA JE SEVANJE SVETLOBE, v okviru katere se o neki osebi ali stvari v določeni svetlobi izpostavi neko informacijo, ki je s to osebo ali stvarjo povezana. Ta informacija je lahko pozitivna ali negativna:

(25) *prikazati koga/kaj v lepi/dobri luči; metati slabo luč na koga/kaj*

(26) *ein gutes Licht auf jmdn./etw. werfen; ein schlechtes Licht auf jmdn./etw. werfen*

(27) *jó fényt vet vkire/vmire; rossz fényt vet vkire/vmire.*

V teh frazemih se pojavljajo različne vrste svetlobe: dobra osvetlitev omogoča opazovalcu boljše videnje, slaba svetloba pa ima na vizualno percepcijo nasprotni učinek. Značilnosti, ki se uporabljajo za karakterizacijo kake osebe ali stvari, v frazemih prevzame svetloba, s katero to osebo ali stvar osvetlimo. Védenje/mnenje opazovalca o opazovanem torej projiciramo na svetlobo, ki seva nanj, kar se prekriva s strukturno metaforo VÉDENJE JE SVETLOBA.

V slovenščini in nemščini poleg pozitivnega ali negativnega vrednotenja lahko poudarimo tudi novo, še neznano informacijo kot novo luč, ki odpira drugačne globine dojetanja sveta; v *novi/drugi luči* je mogoče videti stvari bolj smiselno:

(28) *prikazati kaj v drugi/novi luči*

(29) *ein neues Licht auf jmdn./etwas werfen.*

Nadalje obstajajo v vseh treh jeziki tudi frazemi, v katerih vir svetlobe ni neko dejanje v zvezi s predmetom osvetlitve, ampak razlaga neke osebe, se pravi, da svetloba prevzame vlogo razlaganja. V slovenskem zgledu (30) se to izraža s podobo *jasne, čudne luči*, v nemškem frazemu (31) s podobo značilne (*bezeichnendes Licht*), v madžarskem zgledu (32) s podobo ostre (*éles*) svetlobe. Tudi v teh primerih je mogoče ugotoviti prenosniško metaforo, ker razlagalec po verbalni poti usmeri svetlobni žarek na predmet razlage, ki ga v metaforičnem smislu osvetli s svojimi informacijami:

(30) *vreči jasno luč/čudno luč na koga/kaj*

(31) *ein bezeichnendes Licht auf jmdn./etwas werfen*

(32) *éles fényt vet vmire.*

V slovenščini in nemščini obstajajo tudi taki frazemi, v katerih se na določen predmet ne projicira svetloba, ampak se sam predmet osvetlitve fizično premakne in postavi v svetlobo:

(33) *prikazati kaj v pravi/napačni luči; pokazati kaj v drugačni luči*

(34) *etwas ins rechte/richtige Licht rücken; jmdn./etwas in ein falsches Licht rücken; etwas in ein anderes Licht rücken/setzen/stellen.*

Podobno ontologijo kažejo tudi naslednji frazemi, ki se nanašajo na pozitivno ali negativno prikazovanje koga/česa, vrednotenje prikazovanega pa je umeščeno v ustrezni pozitivni ali negativni zabojnik; na leksikalni ravnini fizični premik ni eksplicitno izražen:

(35) *prikazati koga/kaj v dobri/ugodni luči; prikazati koga/kaj v slabi luči*

(36) *jmdn./etwas in einem guten/günstigen Licht erscheinen lassen; jmdn./etwas in einem schlechten/schiefen /in keinem guten Licht erscheinen lassen* (»v slabi, poševni, ne dobri luči«).

3.1.2 Javnost je svetloba

Naslednja podkategorija strukturne metafore VÉDENJE JE SVETLOBA je pojmovna metafora JAVNOST JE SVETLOBA, ki jo lahko prepoznamo v sledečih metaforah:

(37) *priti na dan; zagledati/ugledati beli dan*

(38) *ans Licht kommen* (= priti na svetlo)

(39) *napvilágot lát* (=zagledati sončno svetlobo); *napvilágra jön/jut/kerül* (= priti na sončno svetlobo).

Pri konceptualizaciji teh frazemov ima pomembno vlogo tudi dihotomija svetloba-tema (VEDNOST JE SVETLOBA – NEVEDNOST JE TEMA). V njih se realizira pomen, da postane kaj za javnost znano tako, da v metaforičnem smislu pride iz teme na svetlo. Pojem teme na leksikalni ravnini nima eksplicitne oblike, zato ga je potrebno inferenčno aktivirati: ubesedujejo ga glagoli, v slovenščini *priti, zagledati, ugledati*, v nemščini *kommen*, v madžarščini *lát, jön, jut, kerül*, ki izražajo neko gibanje; cilj tega gibanja je svetloba, izhodišče tega gibanja pa je lahko samo njeno konceptualno nasprotje, tema.

Medtem ko zgledi (37-39) ne definirajo, kdo/kaj sproži prehod na svetlo, pa zgledi (40-42) implicirajo prisotnost vršilca, ki predmet osvetlitve prenese iz teme na svetlo oziroma odkrije neko skrivnost in jo razkrije pred javnostjo:

(40) *spraviti kaj na svetlo/na dan*

(41) *etwas ans Licht/Tageslicht bringen*

(42) *napvilágra/napfényre hoz* (= prinesiti na dnevno svetlobo, na sončno svetlobo).

3.2 Dobra svetloba/slaba svetloba

Simbolika svetlobe je zelo bogata: povezana je s spoznanjem, z razodetjem, razsvetljenjem,

intuicijo, nesmrtnostjo, ljubeznijo, življenjem. V dvojnosti svetloba-tema najdemo univerzalnost dveh temeljnih polov življenja: Nebo/Zemlja, razsvetljenost/neznanje ipd. Svetloba je nujna za življenje, tako tista, ki prihaja od sonca in omogoča fizično bivanje na planetu, kot tudi duhovna, ki omogoča obstoj človeka kot duhovnega bitja.

Dvojnost svetloba/tema se pogosto konceptualizira na podlagi strukturnega metaforičnega para DOBRA SVETLOBA/SLABA TEMA. Povezava med pojmi DOBER in SVETLOBA ter SLAB in TEMA je verjetno evolucijsko pogojena, saj je svetloba za človeka kot vizualno bitje vedno pomenila eksistencialno varnost, tema pa mu je odvzela zanj najpomembnejši čut in primarni vir toplote. Zato s temo pogosto asociiramo negativna čustva, svetlobo pa pojmujemo kot pozitivni pojav.

V vseh treh jezikih obstajajo frazemi, ki temeljijo na teh strukturnih metaforah, npr.:

(43) *biti kdo/kaj luč v temi; prinesiti svetlobo v temo*

(44) *Licht ins Dunkel bringen/sehen*

(45) *fény az éjszakában/a sötétségben valaki/valami.*

Za slovenski (43), nemški (44) ter za madžarski zgled (45) je značilno, da vsebujejo ontološko metaforo, saj pojem TEMA konceptualizirajo kot ZABOJNIK, SVETLOBO pa kot SNOV v zabojniku. Frazemi izražajo upanje, ki ga kdo ali kaj prinese v negativno situacijo. S tem da je svetloba umeščena v notranjosti teme, dobi tema bistveno večjo razsežnost, saj dominira nad svetlobo.

Frazemi (46, 47, 48), ki izražajo upanje na rešitev iz neugodnega, težkega položaja, zaslužijo posebno obravnavo zaradi svojih konceptualnih značilnosti:

(46) *(videti/zagledati) luč na koncu tunela/predora*

(47) *Licht am Ende des Tunnels sehen*

(48) *fény az alagút végén (= svetloba na koncu tunela).*

V podobi teh frazemov sta prisotni tako svetloba kot tema, na leksikalni ravnini pa je ubesedena le svetloba, tema je le inferenčno prisotna kot prvina pojmovnega okvira PREDOR/ TUNEL/ALAGÚT. Na konceptualni ravni so ti frazemi posebno kompleksni, saj ne temeljijo samo na strukturnih metaforah VÉDENJE JE SVETLOBA in NEVEDNOST JE TEMA, ampak tudi na metafori ŽIVLJENJE JE POTOVANJE, ker se na figurativni ravni pojavljajo elementi, kot so gibanje (skozi predor), pot (predor - tema) in cilj (konec predora – svetloba).

3.2.1 Pozitivno čustveno stanje je svetloba

Tudi frazemi, povezani s človekovim čustvenim stanjem, temeljijo na metaforičnem paru DOBRA SVETLOBA (pozitivna čustva) - SLABA TEMA (negativna čustva). Ker je svetloba vizualno zaznaven pojav, nas ne preseneča, da ti frazemi upodabljajo človekovo čustveno stanje prav tako na podlagi vizualno zaznavnih značilnosti. Pozitivna čustva se

konceptualizirajo kot DOBRA SVETLOBA, toda v naših izbranih frazemih pogosto na različne načine; prekrivajo pa se v tem, da nasmeh srečnega človeka konceptualizirajo kot svetlobni vir. Izraz na obrazu je v tej relaciji v metonimičnem odnosu z izraženim čustvom (OBRAZNI IZRAZ NAMESTO ČUSTVA). Metonimija je pri tem posrednik med ciljno domeno POZITIVNO ČUSTVENO STANJE in izhodiščno domeno SVETLOBA, tako sta metafora in metonimija soudeleženi pri opomenjenju. Npr.:

(49) *čigav obraz zažari/zasije*

(50) *von einem Ohr zum anderen strahlen* (= sijati/žareti od enega ušesa do drugega)

(51) *(bis) über beide Backen strahlen* (= svetiti se po obeh licih)

(52) *ragyog valakinek az arca; felderül valakinek az arca* (= čigav obraz se sveti/zasveti).

V slovenskih in madžarskih metonimično motiviranih frazemih (DEL NAMESTO CELOTE) se pojavljajo tudi oči kot značilni indikator človekovega čustvenega stanja (oči pojmuje kot ogledalo duše) in se konceptualizirajo kot ZABOJNIK, ki vsebuje človekova pozitivna čustva, konceptualizirana kot svetloba. Če se ta zabojnik izprazni, če svetloba zapusti človekove oči, tedaj pride do metaforičnega prodora negativnih čustev. V tem kontekstu predstavlja pojem TEME (inherentno) izhodiščno domeno, ki jo povežemo s ciljno domeno NEGATIVNO ČUSTVENO STANJE:

(53) *oči se komu zasvetijo*

(54) *luč v čigavih očeh ugasne*

(55) *kigyúl s fény vkinek a szemében* (= v čigavih očeh se prižge luč)

(56) *kialszik a fény vkinek a szemében* (= v čigavih očeh ugasne luč).

Nadaljnja stična točka obravnavanih frazemov se kaže v tem, da izražajo razpoloženje osebe, toda z različnimi podobami. V slovenskem zgledu (56) je človekovo razpoloženje vedro/sončno ('ugodno, prijetno, veselo'), v madžarskem zgledu (58) je človekovo razpoloženje svetlo/bleščeče, v nemškem zgledu (57) pa se celotno človekovo telo konceptualizira kot ZABOJNIK, ki v sebi nosi svetlobo (pozitivna čustva) in to pozitivno stanje postane vidno tako, da svetloba izžareva iz zabojnika.

(56) *biti veder in sončen 'dobro razpoložen'*

(57) *jmdm, scheint die Sonne aus dem Arsch* (= sonce sije komu iz riti)

(58) *fényes kedvében van* (= je bleščeče/svetle volje«).

3.3 Življenje je svetloba/luč

Metaforični frazemi, ki konceptualizirajo pojem ŽIVLJENJE, vsebujejo v slovenščini in madžarščini isto podobo za izražanje ŽIVLJENJA (oziroma SMRTI), in sicer svetljenje nekega svetlobnega vira oziroma njegovo ugašanje. Tak svetlobni vir je v slovenščini »luč«, v madžarščini in nemščini pa »sveča«, ki v gorečem stanju metaforično simbolizira življenje, proces prenehanja gorenja pa zaznamuje nastop smrti. Ti frazemi so evfemistično obarvani, saj misel o smrti ublažijo s pomočjo pojmovne metafore SMRT JE KONEC NEKEGA PROCESA. Plamen luči ali sveče lahko metaforično razumemo kot prispodobo

ŽIVLJENJA, nenehno gorenje sveče pa hkrati pomeni tudi njeno skrajševanje, kar asociira časovno omejenost življenja. Dokler sveča gori, se plamen dinamično premika, oddaja toploto in izžareva svetlobo, ostro nasprotje tega se pojavi, če sveča ugasne, takrat izginejo tudi gibanje, svetloba in toplota. Tako je mogoče postulirati paralelo med gorečo svečo in življenjem ter ugaslo svečo in smrtjo. V slovenščini in madžarščini obstaja frazem, v katerem luč oziroma sveča ugasne sama od sebe, se pravi, v katerem človek brez zunanje vpliva odide iz vrst živih:

(59) *ugasnila je čigava luč življenja*

(60) *elalszik/ kialszik vkinek a gyertyája* (= čigava sveča ugasne).

V vseh treh jezikih obstajajo frazemi, v katerih svetlobni vir ne gasne sam od sebe, ampak zaradi zunanje učinkovanja, na figurativni ravni teh frazemov nekdo ugasne svečo/luč, kar semantično izraža umor (ker brez zunanje vpliva sveča ne bi ugasnila):

(61) *ugasniti čigavo luč življenja; upihniti komu luč življenja*

(62) *jmdm. die Kerze/Licht/Lebenslicht auspusten/ausblasen* (= upihniti čigavo svečo/luč /življenjsko luč)

(63) *eloltották vkinek a gyertyáját* (=ugasniti komu svečo).

3.4 Dovoljenje je zelena luč/prepoved je rdeča luč

Ti strukturni metafori predstavljata posebno metaforizacijo pojma SVETLOBA, saj ju ne moremo izpeljati iz metaforičnih dihotomij ZNANJE JE SVETLOBA – NEZNANJE JE TEMA oziroma DOBRA SVETLOBA/SLABA SVETLOBA. Izvor teh metafor je povezan z različnimi barvami prometne signalizacije (luči semaforja) – zelena barva namreč pomeni prost prehod in obveznost za voznika, da brez odlašanja odpelje oziroma nadaljuje vožnjo, rdeča barva pa pomeni prepoved vožnje, se pravi, da se moramo ustaviti. Izhodiščno domeno v teh metaforah predstavlja simbolični pomen barve:

(64) *imeti zeleno luč za kaj* (‘čakati na odobritev, dovoljenje za kaj’)

(65) *dobiti/dati zeleno luč za kaj* (‘dobiti odobrenje, dovolitev za kaj’)

(66) *grünes Licht haben* (= imeti zeleno luč)

(67) *jmdm. grünes Licht geben* (= dati komu zeleno luč)

(68) *zöld fényt kap* (= dobiti zeleno luč).

V slovenščini in nemščini se tako dovoljenje ne samo lahko dobi, ampak ga je mogoče tudi dati v obliki zelene luči. Najpomembnejša razlika med slovenščino, nemščino in madžarščino je ta, da se v madžarščini pojavlja samo zelena luč, v slovenščini in nemščini se uporablja tudi rdeča barva za izražanje prepovedi, npr.:

(69) *prižgati rdečo luč za kaj* ‘prepovedati kaj’

(70) *rotes Licht für etw.* (= rdeča luč za kaj).

4. Sklep

Na osnovi analize metaforičnih frazemov v slovenskem, nemškem in madžarskem jeziku, povezanih s pojmom SVETLOBA, je mogoče postulirati naslednje strukturne metafore:

VÉDENJE JE SVETLOBA/NEVEDNOST JE TEMA, s podkategorijama IZRAŽANJE MNENJA JE SEVANJE SVETLOBE in JAVNOST JE SVETLOBA; DOBRA SVETLOBA/SLABA TEMA, s podkategorijama POZITIVNO ČUSTVENO STANJE JE SVETLOBA in ŽIVLJENJE JE SVETLOBA (SMRT JE TEMA); kot posebno kategorijo pa DOVOLJENJE JE ZELENA LUČ/PREPOVED JE RDEČA LUČ. To dokazuje, da obstaja v metaforičnih frazemih v vseh treh jezikih podobnost glede konceptualizacije pojma SVETLOBA. V nekaterih frazemih pojma SVETLOBA in TEMA dobita tudi ontološki status, status ZABOJNIKA oziroma status SNOVI. V večini frazemov je v konceptualizaciji prisotna tudi dihotomija: VÉDENJE JE SVETLOBA/ NEVEDNOST JE TEMA, DOBRA SVETLOBA/SLABA TEMA, četudi se pojem teme ne pojavlja na leksikalni ravni, a je inferenčno prisoten.

Strukturne metafore VÉDENJE JE SVETLOBA, DOBRA SVETLOBA/SLABA TEMA in DOVOLJENJE JE ZELENA LUČ/PREPOVED JE RDEČA LUČ so metonimično motivirane. To je mogoče razložiti s fizikalno naravo svetlobe, ker gre za pojav, ki ga vizualno zaznavamo, vizualno zaznavanje pa ima na človeka dvojni vpliv. Pretežni del našega védenja o svetu je odvisen od naše sposobnosti videnja, kar je osnova metonimije VIDETI NAMESTO RAZUMETI. Na tej metonimiji se gradi (preko abstrahiranja ciljne domene) primarna metafora VÉDENJE JE VIDENJE, katere podrejena kategorija je strukturna metafora VÉDENJE JE SVETLOBA.

Ker je svetloba – v nasprotju s temo - človeku skozi tisočletja zagotavljala eksistencialno varnost, vzbuja v nas pozitivna čustva (v nasprotju s temo, ki nagonsko priključuje negativna čustva, kot sta strah in negotovost), kar je osnova metonimije SVETLOBA NAMESTO POZITIVNE REAKCIJE (VZROK NAMESTO POSLEDICE), ki je nadalje temelj strukturne metafore DOBRA SVETLOBA. S semaforškimi lučmi motivirane metafore pa temeljijo na drugačni korelaciji, simbolični pomeni (kulturno določenih) barv semaforških luči z abstrahiranjem dobijo razširjen pomen, s čimer prestopijo meje svojega izvirnega pojmovnega okvira.

Literatura in viri

1. BÁRDOSI, Vilmos. *Magyar szólástár. Szólások, helyzetmondatok, közmondások értelmező és fogalomköri szótára*. Budapest, 2004.
2. BURGER, Harald. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2. Auflage. Berlin, 2003.
3. DIRVEN, René. *Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation. V Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*; René Dirven – Ralf Pörings (ur.); Berlin – New York, 2003, 75–112.
4. DOBROVOL'SKIJ, Dimitrij – PIIRAINEN, Elisabeth. *Zur Theorie der Phraseologie. Kognitive und kulturelle Aspekte*. Tübingen, 2009.
5. DUDEN 11. *Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Hrsg. Und Bearb. von B. Alsleben und W. Scholze-Stubenrecht. Dudenverlag: Mannheim, 2002.

6. FABJAN BAJC, Diomira. *Dve muhi na en mah: slovensko italijanski frazeološki slovar = Due piccioni con una fava: vocabolario fraseologico sloveno-italiano*. Gorica, 1995.
7. FIDA – Korpus slovenskega jezika: <http://www.fida.net>.
8. FidaPLUS – Korpus slovenskega jezika: <http://www.fidaplus.net>
9. FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig, 1982.
10. FORGÁCS, Tamás. *Magyar szólások és közmondások szótára. Mai nyelvünk állandósult szókapcsolatai példákkal szemlélítve*. Budapest, 2004.
11. GIBBS, Raymond W., 2014: Why Idioms Are Not Dead Metaphors. V *Idioms, Processing, Structure and Interpretation*; Cristina Cacciari –Patrizia Tabossi (ur.); New York, 2014, 57–77.
12. GIGAFIDA: <http://www.gigafida.net>
13. GRADY, Joseph E. Metaphor. V *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*; Dirk Geeraerts– Hubert Cuyckens, (ur.); New York, 2007, 188–213.
14. HESSKY, Regina. *Deutsch-ungarische phraseologische Sammlung*. Tankönyvkiadó: Budapest, 1982.
15. JENKO, Elizabeta. *Sich auf die Socken machen / Vzeti pod noge*. Deutsch-slowenisches Wörterbuch der Redewendungen mit einer kontrastiven Studie. Klagenfurt, 1994.
16. KEBER, Janez, 2011: *Slovar slovenskih frazemov*. ZRC, ZRC SAZU: Ljubljana, 2011.
17. KÖVECSÉS, Zoltán – BENCZES, Réka. *Kognitív nyelvészet*. Budapest, 2010.
18. KÖVECSÉS, Zoltán. The Metaphor–Metonymy Relationship. Correlation Metaphors Are Based on Metonymy. V *Metaphor and Symbol* 28. 2. št., 2013, 75–88.
19. KRŽIŠNIK, Erika. Frazeologija v luči kulture. V *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*; Zbornik predavanj 41. seminarja slovenskega jezika, literature in kulture; Stabej Marko (ur.); Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete: Ljubljana, 2005, 67–81.
20. LAKOFF, George. The contemporary theory of metaphor. V *Metaphor and Thought*; Ortony Andrew (ur.); Cambridge, 1993.
21. LAKOFF, George–JOHNSON, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago and London, 1908.
22. MUKIČ, Francek. *Madžarsko-slovenski frazeološki slovar. Magyar-szlovén frazeológiai szótár*. Szombathely, 1993.
23. O. NAGY, Gábor. *Magyar szólások és közmondások*. Budapest, 1985.
24. PALM, Christine. *Phraseologie. Eine Einführung*. Tübingen, 1995.
25. PAVLICA, Josip. *Frazeološki slovar v petih jezikih*. Ljubljana, 1960.
26. REDDY, Michael. The Conduit Metaphor. V *Metaphor and Thought*. Ortony Andrew (ur.); Cambridge U.K., 1993, 164–201.
27. SCHEMANN, Hans. *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten*. Stuttgart, 1992.
28. SCHWARZ-FRIESEL, Monika. *Sprache und Emotion*. Tübingen, Basel, 2007.
29. *Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2., dopolnjena in deloma prenovljena izd.*; Cankarjeva založba: Ljubljana, 2014.
30. TELIJA, Veronika, N. Phraseological entities as a language of culture. V *Europhras 95. Europäische Phraseologie im Vergleich: Gemeninsames Erbe und kulturelle Vielfalt*; Eismann Wolfgang (ur.); Norbert Brockmeyer: Bochum, 1998, 783-794.